

Terugkommiddag Studentbetrokkenheid bij het accreditatieproces

Noor Jaarsma is beleidsmedewerker onderwijskwaliteit van de LSVb

Anke van Wier is projectleider bij QANU

Sirra Alofs is bestuurslid van het ISO (alofs@iso.nl)

Paul Thijssen is directeur NQA

De studentenorganisaties ISO, en de LSVb en evaluatiebureaus QANU en NQA hebben hun krachten gebundeld en een terugkommiddag georganiseerd voor studenten die betrokken zijn geweest bij het accreditatieproces. De aanleiding voor de bijeenkomst is de gestage uitbreiding van de rol en betrokkenheid van studenten in het accreditatieproces. Nu het nieuwe accreditatiekader is ingevoerd, voelden de vier organisatoren dat een inventarisatie en evaluatie van ervaringen van betrokken studenten op zijn plaats is.

Door **Noor Jansma, Anke van Wier, Sirra Alofs en Paul Thijssen**

Ter inleiding van de gesprekken sprak Marie-Jet Fennema (universitaire bestuursdienst UU) over kwaliteitszorg aan de Universiteit Utrecht en de betrokkenheid daarbij van studenten. Daarna spraken Astrid de Rozario (opleidingsmanager Ondernemerschap & Retail management HAN) en Jocelyn Paul (student Ondernemerschap en Retail Management HAN) over de structurele inbedding van studentenparticipatie bij het verbeteren van onderwijs. Grootste gemene deler van beide inleidingen was het voortdurende gesprek tussen studenten en opleiding, waarbij studenten een serieuze rol als volwaardige partners krijgen en waarbij synergie in kwaliteitszorg tussen opleiding en studenten ontstaat.

In het tweede deel van deze middag zijn in kleine gespreksgroepen ervaringen opgehaald van zowel studentpanelleden als studenten die geïnterviewd

zijn door een panel. De volgende 'thema's' stonden hierbij centraal:

- het thema 'waardevolle en oprechte bijdrage tijdens 'open' gesprek', waarin we het voornamelijk hebben gehad over de mate waarin studenten een volwaardig onderdeel zijn van het accreditatieproces en in hoeverre de mening van studenten serieus werd genomen;
- de thema's 'voorbereiding studentpanelleden', 'na de visitatiedag' en de algemene studentbetrokkenheid. Tijdens deze gesprekken hebben we het gehad over vragen zoals: worden studentpanelleden adequaat voorbereid op hun rol als panellid en is deze voldoende duidelijk? Worden de resultaten van het visitatiebezoek teruggekoppeld naar studenten en worden ze betrokken bij de follow-up en monitoring van verbeterpunten en aanbevelingen voorvloeiend uit de rapportage?

Binnen deze thema's is vooral gesproken over verbeterpunten in het proces. Dit heeft geleid tot een aantal conclusies en aanbevelingen om de studentbetrokkenheid tijdens het accreditatieproces te vergroten en verbeteren.

Waardevolle en oprechte bijdrage in open gesprek

In deze sessie werd in gesprek gegaan met zowel studenten die tijdens een visitatie geïnterviewd zijn, als met panelleden. De vraag die centraal stond was in hoeverre de studenten het gevoel hadden dat zij gehoord werden, dat hun mening serieus genomen werd door het panel en in hoeverre er sprake was van een open gesprek.

De studentpanelleden waren over het algemeen positief over hun rol in het panel. Ze hadden voldoende ruimte om vragen te stellen tijdens de voorbereiding en hadden het gevoel dat ze als volwaardig lid van het panel werden beschouwd. De mate waarin sprake was van een 'open gesprek' met de opleiding en met studenten was volgens hen voornamelijk afhankelijk van de heersende cultuur van de opleiding. Hier kwamen zowel positieve als negatieve voorbeelden ter sprake. De studentpanelleden gaven aan dat een belangrijke voorwaarde voor het voeren van een open gesprek is, dat gesprekken gericht moeten zijn op constructieve feedback en verbetering, in plaats van dat de gesprekken puur worden gezien als een vorm van examinering van de opleiding.

Een aantal van de geïnterviewde studenten gaf aan dat zij het gevoel hadden dat de gesprekken te veel gericht waren op het 'aftikken van standaarden' in plaats van zich toe te spitsten op de praktijk van het onderwijs. Zij vonden het jammer dat het gesprek niet zo 'diep' op hun opleiding in ging. Ook gaven ze aan dat het essentieel is dat studenten en docenten onafhankelijke van elkaar gehoord worden, zoals ook is opgenomen in het nieuwe NVAO-beoordelingskader. Dit was voorheen namelijk lang niet altijd het geval. De hiërarchie die tussen de student en de docent aanwezig is, heeft soms een ongewenste invloed op de openheid van het gesprek, omdat de studenten zich niet altijd vrij voelden hun mening te geven wanneer docenten en opleidingsmanagers naast hen zaten. Studenten vinden het daarom fijner om apart van hun docenten gehoord te worden.

Ook kwam de invloed van de proefvisitaties op het open gesprek aan bod. De ervaringen van de studenten met de proefvisitaties waren verdeeld. Een aantal studenten gaf aan dat zij door de proefvisitatie minder vrij konden antwoorden omdat hen van tevoren al werd verteld wat ze wel en niet zouden moeten antwoorden. Ook waren er studenten die de proefvisitatie juist wel als positief hebben ervaren. Zij gaven aan dat ze bijvoorbeeld oefenden met hoe je het best je eigen

mening kan verwoorden en hoe het proces zou verlopen. Samenvattend was iedereen het erover eens dat een proefvisitatie wél effectief is als deze gericht is op het 'oefenen' van het proces en op handige tips voor het uitvoeren van de taak die je hebt. Het is echter absoluut niet effectief en ook niet wenselijk als een proefvisitatie zich richt op de inhoud van wat je wel of niet kan zeggen over je opleiding.

Vorbereiding studentpanelleden

Studentpanelleden ervoeren af en toe onduidelijkheid over hun rol en taken. Hierdoor waren ze onzeker over wat er van hen werd verwacht. Studentpanelleden gaven aan dat ze bijvoorbeeld in de veronderstelling verkeerden heel inhoudelijk over aspecten van een opleiding te moeten kunnen oordelen, terwijl ze zich hier niet altijd toe in staat achtten. Een handleiding of documentatie die minder algemeen is en waar de taken en rollen duidelijk in staan verwoord, bleek wenselijk.

Het is voor studenten vaak onduidelijk dat er een visitatie van hun opleiding aankomt of dat er een visitatie is geweest

Ook werd geopperd om nieuwe studentpanelleden te koppelen aan een buddy die als student-lid eerder een visitatie heeft doorlopen. Vooral omdat dan aspecten van een visitatieproces beter een op een uitgelegd kunnen worden.

Studentbetrokkenheid

Het is voor studenten vaak onduidelijk dat er een visitatie van hun opleiding aankomt of dat er een visitatie is geweest. Wanneer studenten wel betrokken worden in het proces en hen bijvoorbeeld wordt gevraagd of zij geïnterviewd willen worden door een panel, gebeurt dit vaak pas kort van tevoren. Opleidingen zouden studenten ook meer kunnen betrekken bij het ontwikkelgesprek, dat aansluitend aan- of na de visitatiedag plaatsvindt. Veel studenten gaven aan dat wanneer zij alleen betrokken worden bij het gesprek met het panel, dat niet voldoende is om studentbetrokkenheid bij het accreditatieproces meerwaarde te geven. Deze geringe betrokkenheid zowel voor als na het accreditatieproces, zorgt ervoor dat het voor veel studenten voelt alsof ze maar gedeeltelijk worden betrokken en niet bij het gehele proces mee kunnen praten.

Daarentegen worden studenten wel vaak betrokken bij de mondelinge terugkoppeling van de voorlopige

bevindingen door het panel. Het is echter vaak onduidelijker wat er daarna gebeurt en of er iets gaat veranderen. Het informeren van studenten en opleidingscommissies hierover is belangrijk om als opleiding de structurele inbedding van studentbetrokkenheid bij kwaliteitszorg te blijven waarborgen. Dit bleek met name uit het volgende: in sommige gevallen krijgt de opleidingscommissie het uiteindelijke rapport niet toegestuurd, terwijl studenten uit opleidingscommissies die het rapport wel toegestuurd krijgen, aangeven dat een rapport een commissie de mogelijkheid biedt om aandachtspunten te adresseren. Een rapport kan voor een opleidingscommissie goede input zijn voor het gesprek over kwaliteitszorg en onderwijskwaliteit in brede zin. Hierom is het van groot belang dat de opleidingscommissies, in lijn met de nieuwe Wet Hoger Onderwijs, proactief op het eindrapport gewezen worden en dat zij deze ook toegestuurd krijgen.

Een ander belangrijk punt dat door meerdere studenten werd aangehaald was de scheve representatie van studenten in het proces. Dit geldt zowel voor de geïnterviewde studenten als bij het schrijven van het studentenhoofdstuk. Voornamelijk de student die al betrokken is in de medezeggenschap of in een opleidingscommissie, wordt in het accreditatieproces betrokken. Dit is vaak de student die positief is over de opleiding. Aan de andere kant werd bediscussieerd dat dit voornamelijk de 'constructief kritische student is', en dat het feit dat een student al betrokken is niet hoeft te betekenen dat hij of zij minder kritisch is. Daar werd weer tegen in gebracht dat de 'constructief kritische student' niet alleen maar positief hoeft te zijn maar dat zij ook niet representatief zijn voor de gehele opleiding. Opleidingen moeten een balans zien te vinden tussen representativiteit voor het hele cohort en betrokkenheid van studenten.

Evaluatieorganisaties NOA en QANU zijn al aan de slag gegaan met deze concrete manier om studentpanellleden beter bij het proces te betrekken:

NOA heeft in haar handleiding 2019 een alternatief bezoekprogramma voorgesteld aan opleidingen. In deze opzet leveren studenten vooraf, en in dialoog met panel en opleiding, input voor het bezoekprogramma. Zo krijgen voor studenten belangrijke aandachtspunten/thema's daadwerkelijk 'een plek aan tafel'.

QANU is bezig met het instellen van een buddy-systeem voor studentpanellleden. Hierbij zullen nieuwe studentpanellleden in contact worden gesteld met ervaren studentpanellleden. Op deze manier zullen studenten beter worden voorbereid op hun taak als panellid.

Bevindingen

Uit bovenstaande resultaten blijkt dat er veel verschillende visies zijn op de optimale manier om studenten te betrekken bij accreditatie. Dat is niet verbazend aangezien elke visitatie (en opleiding) verschillend is en elke ervaring anders. Een aantal algemene bevindingen uit de gesprekken:

- Allereerst zijn studentpanellleden positief over hun positie als volwaardig lid van het panel en voelden zij zich serieus genomen. Wel hadden de panellleden af en toe moeite met onduidelijkheden over hun rol en taken. Een handleiding die specifiek gericht is op het studentpanellidmaatschap of het koppelen van de student aan een student-lid die eerder een visitatie heeft doorlopen zou een uitkomst kunnen bieden.
- Geïnterviewde studenten vonden het jammer dat de interviews niet heel erg 'diep' op de praktijk van het onderwijs in gingen, hier zou een ruimere planning tijdens de visitatiedag kunnen helpen. Ook gaven ze aan dat ze het fijn vinden om apart van hun docenten gehoord te worden, zoals inmiddels opgenomen in het nieuwe NVAO-beoordelingskader.
- Een ander element dat van invloed is op het 'open gesprek' zijn de proefvisitaties. Proefvisitaties zijn

vooral effectief wanneer deze gericht zijn op het 'oefenen' van het proces, maar werken averechts wanneer de opleiding tijdens proefvisitaties probeert te sturen wat de studenten willen zeggen.

- De student die betrokken wordt bij het accreditatieproces ervaart het als positief wanneer zij/hij meer betrokken wordt bij het 'gehele proces' in plaats van bij een aantal delen ervan. Daarbij wordt vooral gedoeld op het delen van de uitkomsten en het betrekken van studenten in de evaluatie van de visitatiedagen. Zo blijkt het bijvoorbeeld effectief om de opleidingscommissie het eindrapport toe te sturen, zodat zij hier aandachtspunten ook uit kunnen adresseren.

Conclusie

De uitkomsten van de terugkommiddag onderschrijven het belang van studentbetrokkenheid bij het accreditatieproces. De studenten geven aan dat ze het als waardevol, leuk en leerzaam ervaren hierbij betrokken te zijn. Tevens is duidelijk geworden dat er nog veel verbeteringen mogelijk zijn rondom de rol van studenten in dit proces. Veel studenten gaven aan dat ze het waardeerden betrokken te worden, maar dat dit structureler ingebed had kunnen worden. Naast de

betrokkenheid van de formele medezeggenschap zou een opleidingsaccreditatie aangegrepen moeten worden om het gesprek over onderwijskwaliteit met de gehele opleiding, inclusief haar studenten, te voeren. Hiermee sluiten de bevindingen van deze dag aan bij de boodschap uit de twee inleidingen: studentbetrokkenheid bij opleidingsaccreditatie is van groot belang, maar komt pas volledig tot zijn recht in een context waarin een opleiding structureel met haar studenten in gesprek gaat over de kwaliteit van het onderwijs.

Studentbetrokkenheid bij opleidingsaccreditatie is van groot belang, maar komt pas volledig tot zijn recht in een context waarin een opleiding structureel met haar studenten in gesprek gaat over de kwaliteit van het onderwijs